

УДК 343.7

Наталія Юрївна Цвіркун,
кандидат юридичних наук
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА БЕЗГОСПОДАРСЬКЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Статтю присвячено проблемі встановлення кримінально-правового покарання за безгосподарське використання земель. Здійснено кримінально-правовий аналіз шляхом порівняння санкцій за злочини у сфері землекористування в інших країнах зі схожими соціально-правовими умовами та екологічним станом. Зважаючи на великий обсяг екологічної, економічної шкоди від безгосподарського використання земель та можливості впливу на свідомість винного за допомогою обмежень економічного характеру, доцільним визнається застосування покарання у вигляді штрафу, а недоцільними – лише покарання, що пов'язані з ізоляцією винного від суспільства, враховуючи сучасні тенденції до гуманізації системи покарання.

Ключові слова: безгосподарське використання земель, покарання, штраф, конфіскація

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Як відомо, людині властиво не тільки дотримуватися, а й порушувати правові норми, що вона робить свідомо

© Н. Ю. Цвіркун, 2015

чи не свідомо, з умислом чи з необережності. У зв'язку з цим у кожній державі існує система заходів, за допомогою яких захищають кожну особу окремо і суспільство в цілому від порушників закону та відновлюють справедливість. Якщо людина не хоче поважати закон і не виконує його приписів, то відповідною реакцією держави, суспільства, спеціальних органів є притягнення до кримінальної відповідальності та застосування покарання. Застосування каральних заходів належить до числа найдавніших соціальних практик, які здавна і скрізь використовувались на всіх історичних етапах розвитку цивілізації. Покарання залежить від того, які соціальні, політичні, культурні, моральні погляди панують у суспільстві, а тому кримінальний закон повинен бути направлений на розвиток, враховуючи сучасний уклад життя суспільства, стану економіки і фінансів, та відповідати правовим і етичним правилам, що складаються на цій базі [1].

Покарання полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Відповідно до ч. 2 ст. 50 КК України покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як самими засудженими, так і іншими особами. Покарання може досягти своєї мети лише у випадку дотримання основних його принципів. Актуальним для всієї правоохоронної та судової систем і нині залишається завдання забезпечення невідворотності покарання [2, с. 183]. Отже, ці положення необхідно враховувати, розглядаючи види і розміри покарання за злочин, передбачений ст. 254 КК України.

Самостійною формою реалізації кримінальної відповідальності за безгосподарське використання земель є державний осуд винної особи з призначенням покарання і його подальшим відбуванням, яке диференційоване за ступенем суспільної небезпечності злочинного посягання. Так, за вчинення суспільно небезпечного діяння, описаного у ст. 254 КК України, передбачається альтернативне покарання у виді штрафу розміром до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. Робити висновки щодо співмірності конкретних санкцій взагалі дуже важко, адже теорія санкцій у вітчизняній доктрині кримінального права поки що достатньо не розроблена. Не існує її у закінченому вигляді і в доктринах інших держав. Стосовно злочину, передбаченого ст. 254 КК України, ситуація ускладнюється ще й невеликою судовою практикою щодо цієї категорії справ.

У ч. 2 ст. 65 КК України закріплено, що особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне і достатнє для її виправ-

лення та запобігання вчиненню новим злочинам. Аналізуючи це положення, варто зауважити, що дотримання усіх встановлених законом вимог при призначенні покарання гарантує, що його вид та розмір буде необхідним і достатнім для досягнення мети покарання. Необхідним і достатнім є таке покарання, яке відповідає тяжкості вчиненого злочину, даним про особу, яка вчинила злочин, обставинам, що пом'якшують чи обтяжують покарання [3, с. 19]. Для того, щоб перевірити санкцію ст. 254 КК України на її оптимальність, вважаємо за доцільне порівняти відповідну санкцію національного КК із кримінальним законодавством зарубіжних країн зі схожими соціально-правовими умовами та екологічним станом.

У цьому контексті додамо, що кримінальне законодавство країн СНД у цілому дуже схоже. Кримінальна відповідальність за псування земель у КК Грузії, Азербайджанської Республіки, Киргизької Республіки, Республіки Казахстан, Російської Федерації, Республіки Вірменія майже аналогічні. У цих країнах домінують норми про кримінальну відповідальність за отруєння, забруднення або інше псування земель внаслідок господарської діяльності суб'єкта злочину або порушення правил поводження з небезпечними хімічними або біологічними речовинами тощо. Із наведеного можна зробити висновок, що такі норми більше мають спільних рис зі ст. 239 КК України (забруднення і псування земель), натомість досить рідко в диспозиціях згадується про охорону родючості земель як найважливішу їх властивість. Однак у КК Киргизької Республіки як кваліфікуюча ознака встановлена кримінальна відповідальність за псування або знищення родючого шару ґрунту внаслідок невиконання правил рекультивациі земель, якщо це потягло за собою їх виведення з сільськогосподарського обороту в зоні надзвичайної екологічної ситуації або екологічного лиха [4]. У КК Республіки Білорусь існує норма, де йдеться про знищення родючого шару або невиконання правил рекультивациі земель у поєднанні з тим же забрудненням, незаконним пошкодженням земель тощо [5]. Як бачимо, законодавець Республіки Білорусь вміло поєднав усі можливі негативні наслідки від антропогенної діяльності в диспозиції однієї норми, встановивши за це кримінальну відповідальність. Таку конструкцію статті можна вважати вдалою. Як усі інші, КК Республіки Молдова встановлює кримінальну відповідальність за забруднення не земель, а ґрунтів, що підкреслює їх особливу важливість [6].

Досвід зарубіжних країн показує, що хоч і немає аналогічної кримінально-правової норми або дуже близької за змістом до норми, закріпленої у ст. 254 КК України, проте у країнах пострадянського простору передбачається досить сувора кримінальна відповідальність за

злочини у сфері землекористування. Необхідно брати до уваги те, що санкції наведених норм можуть бути жорсткими тому, що їх кваліфіковані склади передбачають вчинення певного суспільно небезпечного діяння в зоні екологічного лиха або в зоні надзвичайної екологічної ситуації, якщо це заподіяло шкоду здоров'ю людини, навколишньому середовищу, сільськогосподарській продукції тощо, або такого, що потягло за собою з необрережності смерть людини, чого не міститься у ст. 254 КК України.

Наприклад, застосування такого покарання за земельні злочини, як позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю, присутнє майже в усіх кодексах країн СНД, а також у ст. 254 КК України як додаткове покарання за вчинення безгосподарського використання земель. Поясненням цьому можна вважати те, що злочини даної категорії можуть бути вчинені саме спеціальним суб'єктом, на якого, у свою чергу, були покладені певні правові обов'язки (наприклад, із приводу охорони і раціонального використання земельних ресурсів та інших природних об'єктів).

Через те, що найчастіше злочинне безгосподарське використання земель вчиняють саме службові та інші відповідальні за стан земель особи, на яких покладено обов'язок захищати, дотримуватися спеціальних норм та дбайливо ставитися до навколишнього природного середовища, то застосування до службових осіб, винних в безгосподарському використанні земель, позбавлення права обіймати відповідні посади або займатися певною діяльністю сприятиме підвищенню ефективності кримінально-правових заходів протидії цьому злочину. До того ж позбавлення права обіймати відповідні посади чи займатися певною діяльністю може бути як основним, так і додатковим покаранням і в тих випадках, коли суд, за наявності певних підстав, визнає неможливим або ж небезпечним збереження за таким суб'єктом права обіймати відповідні посади або займатися певною діяльністю. Окрім іншого, застосування такого покарання приводить до втрати або обмеження деяких пільг і переваг суб'єкта. У нашому випадку встановлення такого виду покарання за вчинення безгосподарського використання земель є цілком виправданим, тому що необхідність відсторонення певної особи від посади або діяльності, через яку вона завдає шкоди якісному стану земель та довкіллю в цілому, очевидна.

Недарма в КК країн пострадянського простору серед усіх видів покарання за псування, забруднення, отруєння земель на першому місці як основне стоїть саме штраф, відрізняються тільки його розміри. Наприклад, КК Республіки Молдова у разі вчинення забруднення ґрунтів на фізичних осіб накладає штраф у розмірі від 200 до 500 умовних

одиниць, а на юридичних осіб – від 1000 до 3000 умовних одиниць [6]. Вбачається, що високі розміри штрафу мають певним чином вплинути на подальшу діяльність землевласників та землекористувачів.

Виклад основного матеріалу. Звернемося до нашого законодавства. Відповідно до ст. 53 КК України штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірах, встановлених в Особливій частині чинного КК України. Він вважається найбільш м'яким видом покарання, до того ж, як уже наголошувалося, буває як основним, так і як додатковим. Із цього приводу В. О. Попрас наголошує, що штраф як основне покарання цілком обґрунтовано і доцільно може встановлюватися як за умисні, так і за необережні злочини, якщо цілі покарання можуть бути досягнуті без використання більш суворих видів покарання [7, с. 10]. У санкції ст. 254 КК України штраф виступає як основне покарання. За своїм змістом штраф є таким видом покарання, який виражається у стягненні із засудженого за вироком суду в прибуток держави певної грошової суми. Згідно з ч. 2 ст. 53 КК України покарання у виді штрафу призначається судом не у твердій сумі, а у ставках неоподаткованого мінімуму доходів громадян, встановленого законодавством України, у межах від 30 до 50000 з урахуванням майнового стану винного та тяжкості вчиненого злочину.

Метою застосування такого виду покарання, як штраф є вплив на свідомість винного за допомогою обтяжень економічного характеру, а також зміна його негативної протиправної поведінки підтвердження економічної невігідності вчинення злочину. Вчені переконують, що штраф як вид покарання доцільно встановлювати тільки в санкціях за злочини невеликої або середньої тяжкості [7, с. 6]. Безгосподарське використання земель належить до злочинів невеликої тяжкості. Унаслідок цього діяння погіршуються якісні властивості земель як економічної категорії, знижується їх вартість як об'єкта господарювання. У зв'язку з цим можемо з упевненістю сказати, що призначення штрафу як основного покарання за вчинення злочину, передбаченого ст. 254 КК України, є доречним, оскільки через безгосподарське використання земля втрачає свою найголовнішу функцію – родючість, приходиться у непридатний стан, на відновлення якого державі потрібно виділяти величезні кошти.

Так, санкцією ст. 254 КК України встановлено розмір штрафу – до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Враховуючи суспільну небезпечність даного злочину і зважаючи на великий обсяг екологічної, економічної та іншої шкоди, а також мету – припинення негативного антропогенного впливу на землі та зменшення шкідливих наслідків від безгосподарського використання

земель, на нашу думку, було б доцільно підвищити розміри штрафу і не використовувати такий вид покарання, як обмеження волі. З огляду на запровадження таких заходів вчинення безгосподарського використання земель стане більш економічно не вигідним. Доцільним також представляється встановлення диференціації розмірів штрафу залежно від розміру земельних ділянок, на яких мають місце наслідки, передбачені диспозицією ст. 254 КК України, – чим більша земельна ділянка, що доведена до непридатного стану, тим більший розмір штрафу (встановлення кваліфікуючої ознаки).

У кримінально-правовій літературі можна знайти пропозиції щодо встановлення такого виду покарання, як покладення на винну особу обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду в природі. Так, С. Т. Фаткулін, який також займається дослідженням проблеми кримінально-правової охорони земель, підкреслює, що основною метою покарання щодо екологічних злочинів має бути реальне (у природі) відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому природному середовищу, а усе інше треба розглядати як додаткове [8, с. 91]. Отже, пропозиція науковця полягає в тому, що виконання обов'язку по усуненню заподіяної шкоди навколишньому природному середовищу, природним об'єктам повинно відбуватися в природі. Форма усунення такої шкоди (рекультивация земель, відновлення лісонасаджень, зариблення водойм та ін.) має визначатися судом. Така пропозиція вбачається цікавою і перспективною для подальших наукових розробок щодо охорони та відтворення корисних якостей земель і довкілля в цілому.

Взагалі, відшкодування завданих збитків пов'язане з цивільно-правовою відповідальністю за порушення земельного законодавства. У питанні про притягнення порушників земельного законодавства до цивільно-правової відповідальності особливості цього застосування зумовлюються положенням ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», відповідно до якого підприємства, установи, організації і громадяни зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, у порядку та розмірах, встановлених законодавством. За загальним правилом, компенсація шкоди не звільняє винних від застосування щодо них заходів кримінальної відповідальності (так само, як і дисциплінарної, адміністративної). Це фактично означає, що дані особи, незалежно від їх притягнення до кримінальної відповідальності, несуть цивільно-правову відповідальність за порушення законодавства у випадках, установлених законом. Вид юридичної відповідальності та її конкретний зміст мають визначатися компетентними органами залежно від виду запо-

діяної земельній ділянці шкоди, від її розміру й обсягів. Таким чином, застосування заходів кримінально-правового впливу у виді штрафу разом із засобами цивільно-правового впливу у виді відшкодування завданих збитків має ефект стимулювання додержання правил земельного правопорядку.

Зауважимо, КК Республік Узбекистану, Білорусі та Молдови передбачають покарання у виді позбавлення волі на певний строк уже в перших частинах відповідних статей [5; 6; 9]. Можливо, такий крок було зроблено законодавцем із метою попередження вчинення земельних злочинів. Наприклад, у диспозиції ст. 269 КК Республіки Білорусь вказано, що відповідальність за цей злочин настає у разі його вчинення протягом року після накладання адміністративного стягнення за таке порушення. Проте застосування покарання, яке потребує ізоляції винного від суспільства, не можна назвати корисним, враховуючи поширення тенденції гуманізації системи покарання. Не викликає сумнівів і той факт, що застосування більш м'якого покарання буде ефективнішим, коли мета покарання може бути досягнута без ізоляції засудженого [10, с. 28]. Також необхідно пам'ятати про принцип економії кримінальної репресії. Загальновідомо, що за допомогою однієї лише ізоляції, навіть найсуворішої, неможливо ні перевиховати, ні виправити засудженого. Адже більшість соціально-політичних зв'язків між громадянином і державою, громадянином і суспільством слабшають або повністю розриваються в результаті призначення та виконання покарання у виді позбавлення волі [10, с. 41]. Більш того, вітчизняні науковці єдині в обстоюванні недоцільності у майбутньому застосування позбавлення волі в тих обсягах, які властиві сучасному кримінальному правосуддю України. Аналіз судової статистики щодо призначення кримінальних покарань показав, що питома вага застосування позбавлення волі знижується. Суди стали ширше застосовувати покарання, не пов'язані з позбавленням волі [11].

Санкція ст. 254 КК України не містить покарання у виді позбавлення волі. Уже те, що вона передбачає покарання у виді обмеження волі, чого немає серед видів покарань інших країн за вчинення некваліфікованого складу земельного злочину (Грузія, Азербайджанська Республіка, Киргизька Республіка, Республіка Казахстан, Російська Федерація, Республіка Вірменія), наштовхує на думку, що в нашому випадку воно також є занадто суворим. На теперішній час стан земельних ресурсів нашої країни є вкрай незадовільним та потребує негайного посилення охорони земель і прав землекористувачів, але засобами, які не потребують ізоляції винного від суспільства.

На наш погляд, встановлення покарання у виді обмеження волі за безгосподарське використання земель повинно мати місце тільки тоді, коли існує реальна небезпека вчинення землевласником чи землекористувачем нового злочину (такого самого чи суміжного із тим про який йдеться у ст. 254 КК України), задля його нейтралізації та запобігання. В іншому випадку застосування цього виду покарання не буде досягати своєї мети. На сучасному етапі розвитку суспільства, враховуючи загальні принципи гуманізації системи покарання, більш ефективним було б застосування покарання, яке зобов'язувало б особу загладити свою провину, привести землю в належний стан. Сьогодні життя вимагає введення таких санкцій за безгосподарське використання земель, які дійсно посилюють охорону земель і прав землевласників та землекористувачів, забезпечили б належне виконання ними земельного законодавства.

Вбачається за можливе запровадження такого виду покарання, як конфіскації належної винній особі земельної ділянки або припинення права користування земельною ділянкою, яку вона взяла в оренду чи користування. Наприклад, норми ЗК України закріплюють як покарання конфіскацію земельної ділянки та регламентують підстави для примусового припинення прав на неї. Якщо особа вчинила земельне правопорушення, яке містить ознаки складу злочину, передбаченого Особливою частиною КК України, то держава повинна реагувати заходами кримінально-правового впливу. Такою реакцією могло б бути поєднання норм цих двох Кодексів і встановлення у кримінальному судочинстві виняткового виду конфіскації майна, а саме конфіскації земельної ділянки, яка була приведена у безгосподарський стан.

Як уже наголошувалося, конфіскація земельної ділянки регулюється нормами ЗК України, а саме, згідно зі ст. 148, «земельна ділянка може бути конфіскована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом». У ст. 143 ЗК України визначаються підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку, серед яких: використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, неусунення допущених порушень законодавства – забруднення земель радіоактивними і хімічними речовинами, відходами, стічними водами, забруднення земель бактеріально-паразитичними і карантинно-шкідливими організмами, засмічення земель забороненими рослинами, пошкодження і знищення родючого шару ґрунту, об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем, порушення встановленого режиму використання земель, що особливо охороняються, а також використання земель способами, які завдають шкоди здоров'ю населення, тощо. Усі перелічені вище дії можуть призвести до наслідків, передбачених ст. 254 КК України.

У цьому контексті слід додати, що конфіскацію земельної ділянки розглядають як її санкцію за злочин або цивільне чи адміністративне правопорушення, тобто як примусове безоплатне вилучення у власність держави. Так, конфіскація як міра цивільно-правової відповідальності може бути застосована судом при визнанні недійсними угод щодо земельних ділянок, укладених із порушенням установленого законом порядку їх купівлі-продажу, дарування, застави, обміну тощо. В адміністративному законодавстві конфіскація виступає одним із видів адміністративних стягнень, зокрема, згідно з нормами передбачається конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, що полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду [12, с. 438–440].

У кримінальному праві термін «конфіскація» вживається у кількох різних значеннях. По-перше, відповідно до ст. 59 КК України конфіскація майна визнається видом покарання, який полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, обмежує права власності, застосовується як покарання за вчинення злочину – найбільш суспільно небезпечного правопорушення, в окремих випадках є одним із видів додаткового покарання, і може бути використана лише тоді, коли спеціально визначена санкцією статті Особливої частини КК України. У доктрині таку конфіскацію називають «загальною».

По-друге, разом із тим у більше ніж 20 статтях Особливої частини КК України без відповідної регламентації у Загальній частині передбачено так звану «спеціальну» конфіскацію, тобто конфіскацію предмета злочину, знарядь та засобів його вчинення або майна, отриманого протиправним шляхом (порушення правил охорони надр – ч. 2 ст. 240; порушення законодавства про континентальний шельф – ч. 1, 2 ст. 244; незаконна порубка лісу – ст. 246; незаконне полювання – ч. 1, 2 ст. 248; незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом – ч. 1, 2 ст. 249, тощо). Крім того, ст. 96¹ КК України передбачає спеціальну конфіскацію, що полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК України, за умови вчинення злочину, передбаченого певними статтями КК України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумки, можемо констатувати наступне. Враховуючи те, що «спеціальний» вид конфіскації не несе в собі каральної функції, є сенс доповнити ст. 59 КК України вказівкою або посиланням на окремих (винятковий) вид конфіскації, пов'язаний з примусовим припинен-

ням прав на земельну ділянку, наприклад, «безоплатне вилучення об'єктів навколишнього природного середовища, які страждають від суспільно небезпечних посягань». Конфіскація земельної ділянки має бути закріплена в санкції ст. 254, а також у ст. 239 та 239¹ КК України як додатковий вид покарання. Таким чином, існує у КК України положення щодо використання виняткового виду конфіскації підлягає врегулюванню, оскільки, ще раз наголосимо, ч. 2 ст. 59 КК України передбачається конфіскація майна лише у окремих випадках за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини. У цілому ж цей вид покарання вбачається доцільним та буде стимулювати осіб ставитися до землі з належною дбайливістю, дотримуватися норм земельного та екологічного законодавства. Суспільство не повинно гаяти часу на безкінечне відновлення земель після безгосподарського їх використання. Краще, а головне, корисніше, якщо землю завжди будуть пильно доглядати та оберігати, бо земля – це продовольчий базис нашої країни, основне національне багатство, і громадяни не повинні допустити деградації та опустошення земель.

Список використаних джерел

1. Свиридов Борис. Реформування кримінальної юстиції з позиції подальшої гуманізації кримінальних покарань [Електронний ресурс] / Борис Свиридов // Правовий тиждень. – 2008. – № 17-18 (90-91). – Режим доступу <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=381>
2. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш [та ін.]; за заг. ред. В. Т. Малярєнка, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – 1152 с.
3. Гарбовський Л. А. Конфіскація майна у кримінальному судочинстві: сучасний стан та проблеми вдосконалення законодавства: монографія / Л. А. Гарбовський.– Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. – 178 с.
4. Уголовный кодекс Кыргызской Республики / Ассоциация Юридический центр. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 350 с.
5. Уголовный Кодекс Республики Беларусь / Официальное изд. – Минск : Репринт, 1994. – 207 с.
6. Уголовный кодекс Республики Молдова / Ассоциация Юридический центр; вступ. ст. А. И. Лукашова. – СПб. :Юридический центр Пресс, 2003. – 408 с.
7. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук:

- спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. О. Попрас – Х., 2008. – 19 с.
8. Фаткулин С. Т. Уголовно-правовая охрана земли: монография / С. Т. Фаткулин. – М.: РАП, 2009. – 124 с.
 9. Уголовный кодекс Республики Узбекистан / Ассоциация Юридический центр; вступ. ст. М. Х. Рустамбаева и др. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 338 с.
 10. Петрашев В. Н. Гуманизация системы наказаний в советском уголовном праве / В. Н. Петрашев. – Изд-во Ростовского ун-та, 1988. – 144 с.
 11. Філей Ю. В. Роль покарання в запобіганні злочинності / Ю. В. Філей, А. В. Когут [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.com.ua/stattya/1276-rol-pokarannja-v-zapobiganni-zlochinnosti.html>
 12. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. В. І. Семчика. – К.: Ін Юре, 2003. – 676 с.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2015.

Наталія Юрьевна Цвиркун,

кандидат юридических наук

(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)

УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ УСТАНОВЛЕНИЯ НАКАЗАНИЯ ЗА БЕСХОЗЯЙСТВЕННОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗЕМЕЛЬ

Статья посвящена уголовно-правовой проблеме установления наказания за бесхозяйственное использование земель. Осуществлен уголовно-правовой анализ путем сравнения санкций за преступления в сфере землепользования в других странах с похожими социально-правовыми условиями и экологическим состоянием. Учитывая большой объем экологического, экономического вреда от бесхозяйственного использования земель и возможности воздействия на сознание виновного с помощью ограничений экономического характера, целесообразным признается применение наказания в виде штрафа. Нецелесообразными в свете современных тенденций к гуманизации системы наказания считаются только те, что связаны с изоляцией виновного от общества.

Ключевые слова: бесхозяйственное использования земель, наказание, штраф, конфискация

Nataliia Yu. Tsvirkun,

candidate of law sciences

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

CRIMINAL AND LEGAL PROBLEMS OF ESTABLISHING THE PUNISHMENT FOR CARELESS USE OF LANDS

Problem's setting. *It is human nature not only follow, but also violate the law, he makes it consciously or unconsciously, with intent or negligence. In this regard, each country has a system of measures that protects each person individually and the society in the whole from offenders and restores the justice. If a person does not want to obey the law and does not fulfill its requirements, the adequate response of the law is criminal prosecution and punishment.*

Analysis of recent research. *Independent form of realizing criminal liability for careless use of lands is state condemnation of a perpetrator of sentencing and its subsequent execution, which is differentiated by the degree of public danger of criminal assault. Thus, for committing a socially dangerous act under the Art. 254 of the Criminal Code of Ukraine alternative penalty in the form of a fine up to two hundred and fifty thousand tax-free minimum incomes of citizens or imprisonment for a term of two years with deprivation of the right to occupy certain positions or engagement in certain activities for up to three years or without it is provided. It is very difficult to make conclusions about the proportionality of specific sanctions, because the theory of sanctions in domestic criminal law doctrine is still not developed enough. The doctrines of other countries do not contain its completed form, too. The situation is more complicated regarding a crime under the Art. 254 of the Criminal Code of Ukraine because of a rare court practice of this category of cases.*

The objective of the research. *It is appropriate to compare the sanction of the Art. 254 of the Criminal Code of Ukraine with the criminal legislation of foreign countries with similar social and legal conditions and environmental condition.*

The main part. *Conducted analysis of sanctions of the articles, which assume liability for crimes in the sphere of land use under the Criminal Code of other countries, demonstrates that in the most cases rather strict sanctions are set for their commission, taking into consideration that almost all articles of the Criminal Code of foreign countries, which are being researched, unlike the Art. 254 of the Criminal Code of Ukraine have qualified corpus delicti. They mainly refer to the serious consequences for the environment and society, and provide punishment in the form of imprisonment for a specified period.*

The Criminal Code of Ukraine provides such penalties for committing careless use of lands as:

1) a fine that is provided a major penalty by the sanction of the Art. 254. This situation is fair and appropriate to restore the quality of the soil cover

(hence its use value) due to careless use of lands the state needs a lot of money and its high dimensions have to some extent encourage landowners and land users to protect and rational use of lands;

2) restriction of liberty, which, of course, is less severe form of punishment, compared to imprisonment, and most likely inappropriate in this case. Thus it is offered to use this kind of punishment only if there is a threat of re-offending;

3) deprivation of the right to occupy certain positions or engagement in certain activities is an appropriate form of punishment for this article and additional form of punishment, when a special subject of careless use of lands is an official, who was responsible for the protect and rational use of land resources. Establishment of this type of punishment for committing careless use of lands is entirely caused because there is a clear need for the deprivation of a certain person from the position or activities, through which he harms the quality of soil and the environment in general.

Conclusions. To harmonize the sanction for careless use of lands it is appropriate to increase the fines and introduction of confiscation proper to the perpetrator of a land or termination of his right to use the land, which he has obtained for rent or use.

Key words: *careless use of lands, penalties, fine, confiscation.*

